

FTAXP 14.07.01

Б. Хасен<sup>1</sup>, Т. Базарқұл<sup>2</sup>

<sup>1,2</sup>С. Демирел атындағы университеті, Қаскелең қ., Қазақстан

## **ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫ – ИНТЕЛЕКТУАЛДЫ ТҰЛҒАНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ МАҢЫЗДЫ АЛҒЫ ШАРТЫ**

**Аңдатпа.** Мақаладада PISA және TIMSS зерттеулеріне сүйене отырып, Қазақстандағы орта білім беру жүйесіндегі функционалдық сауаттылықтың даму деңгейіне талдау жасалған. Функционалдық сауаттылық ұғымын ашып, оның түрлеріне тоқталған. Функционалдық сауаттылықпен байланысты құзыреттер айтылып, функционалдық оқу ұғымының ерекшелігін көрсеткен. Функционалдық оқу дағдыларын өз бойына қалыптастырған оқушыға тән сипаттар жинақталып берілген. Функционалдық оқу дағдыларының оқу сауаттылығына әсері талданған. Сауаттылықты қалыптастырудың әлемдік тәжірибелерін тілге тиек ете отырып, Қазақстан орта білім беру жүйесіндегі оқу сауаттылығын қалыптастырудың өзекті мәселелері атап көрсетілген. Қазақ тілін екінші тіл ретінде оқитын мектептерде мемлекеттік тілді үйрету сапасын көтерудің басты шарты оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру деп танылған. Оны бірнеше ұстанымға негіздеп, нақты тұжырымдар ұсынылған.

**Түйін сөздер:** функционалдық сауаттылық, білім, қазақ тілін оқыту.

\*\*\*

**Аннотация.** В статье, опираясь на исследования PISA и TIMSS, сделан анализ на уровень развития функциональной грамотности в системе среднего образования в Республики Казахстан. Раскрыто понятие функциональной грамотности, останавливается на её разновидностях. Рассказывает о компетенции, связанной с читательской грамотностью, раскрывая её особенности. Систематизированно передает описание обучающегося. Проанализировано влияние функционального чтения на читательскую грамотность. Опираясь на мировой опыт, ясно говорится о проблемах развития функциональной грамотности в системе образования Казахстана. Формирование функциональной грамотности является главным условием повышения качества преподавания государственного языка в школах, где казахский язык изучается как второй язык. Рекомендовано конкретные заключения, основанные на нескольких позициях.

**Ключевые слова:** функциональная грамотность, образование, преподавание казахского языка.

\*\*\*

**Abstract.** In this article the pupil analyses the level of development of functional literacy in the secondary education system according the research of PISA and TIMSS in the Republic of Kazakhstan. The concept of functional literacy is revealed and its varieties are considered. She searched the theme deeply and written the varieties of the functional literacy. She describes it as real competent student. She also analyzes the influence of functional reading on reader literacy. According on the world experience, it is clearly stated about the problems of developing functional literacy in the education system of Kazakhstan. The formation of functional literacy is the main condition for improving the quality of teaching the state language in schools where the Kazakh language is studied as a second language. Specific conclusions based on several positions are recommended.

**Keywords:** functional literacy, education, Kazakh language teaching.

Қазіргі кездегі қоғамның қарқынды дамуына ұлттық болмысын сақтай отырып, әлемдегі өзгерістерге тез бейімделетін тұлға қажет. Бүгінгі оқу орындарының алдында әр түрлі мәселелерді тиімді шешетін, кез келген ортаға жылдам бейімделе білетін, шығармашыл әрі жаңашыл, дүниеге өз көзқарасы қалыптасқан, алдына қойған мақсатына жете алатын жастарды дайындау міндеті тұр. Сондықтан да мектептегі оқу үдерісі «өмір бойы оқу» тұжырымдамасын жүзеге асыруға ықпал ететін күзіреттерді дамытуға бағдарлануы тиіс. Осы күзіретіліктерді дамытудың алғышарты ретінде белгілі бір функционалдық деңгейдің болуын қамтамасыз ету аса маңызды. Жастардың оқыған мәтіннің ақпаратын құр қабылдап қана қоймай, одан өзінше тұжырым жасай білуге дағдыландыру, сол жасаған тұжырымын ары қарай ғылыми зерттеу жұмысында пайдалана білуге икемдеу тілдік білім берудің өзекті мәселесіне айналып отыр.

Жеке тұлғаны жан-жақты дамыту мен қалыптастыру мәселесі Абай Құнанбайұлы, Ыбырай Алтынсарин, Ахмет Байтұрсынұлы, Мағжан Жұмабаев, Шәкәрім Құдайбердіұлы, Жүсіпбек Аймауытов сынды қазақ ағартушыларының шығармаларына негізгі арқау болған. Ұлы ғұлама Абайдың еңбектерінде адам бойындағы қайрат, ақыл, жүрек сияқты негізгі қасиеттердің сапалық деңгейі мен олардаң өзара қатынасына байланысты қалыптасатын «толық адамды» жетілдіру мақсаты көзделеді. Аталмыш ағартушылардың еңбектерін бойға сіңіреп болсақ, жеке тұлғаның жан-жақты дамып, қалыптасуына үлкен септігі болатынына кәміл сенеміз. Қазіргі дидактикалық педагогиканың күн тәртібінен түспей тұрған «функционалдық сауаттылықтың» да қайнар көзі осы еңбектерде жатыр.

Қазіргі ғылым зерттеулердің ажырамас негізі болып табылатын статистикалық ақпараттар функционалдық сауаттылықты бағдарлау үшін де жасалынды. Функционалдық сауаттылық тұжырымдамасына негізделген халықаралық бағалау зерттемелерінің бірі Экономикалық

ынтымақтастық және даму ұйымының қолдауымен өткізілетін 15 жастағы оқушылардың оқу жетістіктерін бағалаудың халықаралық бағдарламасы PISA (Programme for International Student Assessment) болып табылады. PISA жасөспірімдердің мектепте алған білімдерін, іскерлігі мен дағдыларын өмірдің әртүрлі салаларында, сондай-ақ тұлғааралық қарым-қатынас пен әлеуметтік қатынастарда түрлі міндеттерді шешу үшін пайдалана алу қабілеттерін бағалайды. PISA шеңберіндегі тестілеу барысында функционалдық сауаттылықтың үш саласы бағаланады:

- 1) Оқу сауаттылығы;
- 2) Математикалық сауаттылық;
- 3) Жаратылыстану-ғылыми сауаттылық.

Бұл зерттеу үш жылда бір рет жүргізіледі. Әрбір айналымда функционалдық сауаттылықтың қандай да бір түріне ерекше назар аударылады. 2009 жылы Қазақстан PISA зерттеуіне бірінші рет қатысты. Зерттеу нәтижесінде оқу сауаттылығына байланысты төмендегідей қорытынды жасалды:

Қандай да бір күрделі оқу мәтіндерін дәл пайдаланып, олардың көмегімен күнделікті жағдайларды бағдарлауға әзір қазақстандық оқушылардың үлесі – оқу сауаттылығын зерттеуге қатысушылар санының 5%-ын ғана құрайды (ЭЫДҰ елдері бойынша орташа көрсеткіш – 28,6%) [1].

PISA зерттеулері Қазақстандық оқушылардың оқу жетістіктері төрт рет (2009, 2012, 2015, 2018 жылдары) бағаланды. Алғашқы көрсеткіштер өте төмен болды, ал келесі жылдары тіпті біздің еліміз рейтингте 48-ші орыннан 52-ге дейін түсіп кетті. 2018 жылдың қорытындысы бойынша жаратылыстану және оқу сауаттылығы бойынша көрсеткіштер 2009 жылдың нәтижелерінен де төмен болды.

#### **2009-2018 жылдар аралығындағы Қазақстандағы PISA зерттеулерінің қорытындысы**

Пән атауы/ жылы	2009	2012	2015	2018
Оқу сауаттылығы	390	393	427	387
Математикалық сауаттылық	405	432	460	423
Жаратылыстану- ғылыми сауаттылық	400	425	456	397

Оқу сауаттылығы бойынша бірінші нәтиже 2009 жылы – 390 ұпай, содан кейін нәтиже сәл жақсарған – 393, 2015 жылы 427 ұпай, ал 2018

жылдың қорытындысы бойынша керісінше: 387 ұпайға түсіп кеткен (78 орыннан 69-шы орында тұр).

Осы нәтижелерді салыстыру үшін PISA-ға алғаш рет қатысқан Украина мемлекетін алайық, ол бізді басып озып бірден 39-шы орынға көтерілген (466 ұпай). Бір кездері әлемнің ең көп оқитын елдері санатында болған бұрынғы Кеңес Одағының елдері рейтингтің ортасында тұр: Ресей мен Беларусь 31-ші және 36-шы орында. 2000 жылдан бастап 2018 жылға дейін көшбасшылардың бестігіне Финляндия, Корея, Жапония, Қытай, Сингапур тұрақты кіреді. Ал Қазақстан алғашқы 20-ға бір рет те кірген жоқ [2].

Қуанарлығы, TIMSS (Third International Mathematics and Science Study) – математика және жаратылыстану білімінің сапасын бағалау бойынша халықаралық зерттеулерінде қазақстандық оқушылар жоғары нәтижелер көрсетуде. Жобаға қатысушы елдердің білім мазмұнын ескере отырып, бұл зерттеудің аясында 4-ші және 8-ші сынып оқушыларының математика және жаратылыстану ғылымдары бойынша дайындықтарының сапасы бағаланады. TIMSS зерттеулері оқу жетістері туралы жан-жақты мағлұмат алумен қатар, ел, мектеп және білім берудің жағдайлары туралы қосымша ақпарат алуға да мүмкіндік береді. TIMSS-ке қатысушы елдердің құрамы алуан түрлі, олар экономикалық дамуы, географиялық жағдайы, халқының саны жағынан бір-бірінен ерекшеленеді. Бірақ олардың бәрі білім беру ұйымдарының жүйесін, оқу бағдарламалары мен оқыту әдістерін оқушылардың жетістіктері арқылы салыстыру, білім беру саласында тиімді курстар әзірлеуге арналған құнды ақпарат жинақтауға көмектеседі [3; 87-94].

Қазақстанның PISA мен TIMSS-қа қатысу нәтижесі республикадағы жалпы білім беретін мектеп педагогтерінің мықты пәндік білім беретіндігін, бірақ оны нақты өмірдегі жағдайларда пайдалануға үйретпейтіндігін көрсетеді. Ал Қазақстандық қатысушылардың оқу сауаттылығының көрсеткіштері, зерттеудің басқа бағыттарымен салыстырғанда, ең төмен болып табылады. Оқушылар мен студенттердің 40%-дан астам үлесі ең қарапайым мәтіндермен жұмыс жасай алмайды. Сонымен қатар, барлық қатысушылар күрделі жазбаша мәтіндерді түсінуге, басты ақпаратты алу, өз пікірін талдау және негіздеуге қабілетсіз.

XX ғасырдың 60-жылдарының ортасында әлемдік тәжірибеде сауаттылық ұғымының кеңейгенін байқауға болады. 1965 жылы Тегеранда Оқу-ағарту министрліктерінің сауатсыздықты жоюға байланысты өткізілген Дүниежүзілік конгресінде адамның мәтінді және санды ақпараттарды қалыпты механикалық түрде орындау қабілеті ғана емес, сонымен қатар ақпаратты міндетті түсіну және өзіндік іс-әрекет жасай алу секілді сапаларды қамтитын «функционалдық сауаттылық» термині ұсынылды. Осыған орай, 1978 жылы білім беру саласындағы статистиканы

халықаралық стандарттау туралы ЮНЕСКО-ның дайындаған ұсынысы қайта қаралып, осы құжаттың жаңа мазмұнына сай өзінің тобы немесе халқының тиімді жұмыс істеуіне (сауаттылықты) қажет іс-әрекеттің барлық түріне қатыса алатын және өзінің тобы немесе қауымының дамуына оқу мен жазу мүмкіндігін пайдалана алатын адам сауатты деп саналатын болды. Білім беру жүйесін жаңғыртудың басты бағыты ретінде оқушылардың өзін-өзі дамытуы және қоғам өміріне пайдалы үлес қосуы үшін ақпаратты өздігінен алу, талдау, құрылымдау және тиімді пайдалануын көрсетуге болады. Бұл тұрғыдан функционалдық сауаттылықтың орны ерекше. Еліміздегі өріс алып отырған түрлі бағыттағы дамулардың әсерінен қоғамның адамға қоятын талаптарының өзгеруі нәтижесінде функционалдық сауаттылық ұғымы кең тарала бастады.

Сауаттылық ұғымының нақты мазмұны қоғам дамуына қарай және дара тұлғаның дамуына қойылатын талаптарға байланысты құбылмалы сипатқа ие. Ол қарапайым оқу мен жазу біліктіліктерінен бастап, адамның әлеуметтік үдерістерге саналы түрде қатысуына мүмкіндік беретін кешенді, қоғамдық қажетті білімдер мен біліктерді, яғни функционалдық сауаттылықты қамтиды.

Кей ғалымдар функционалдық сауаттылықты өмірдің және іс-әрекеттің түрлі саласында қолданбалы білім негізінде қалыпты тіршілік міндеттерін адамның шешу қабілеті ретінде сипаттайды [4].

Ал әлеуметтік энциклопедияда функционалдық сауаттылықтың алты түрін санамалап көрсетілген:

1. тілдік сауаттылық;
2. құқықтық сауаттылық;
3. азаматтық сауаттылық;
4. қаржылық сауаттылық;
5. экологиялық сауаттылық;
6. кәсіби және арнайы аспектідегі сауаттылық [5].

Функционалдық сауаттылықтың маңыздылығын біз өмірде түрлі жағдайлармен бетпе-бет келгенде ғана байқаймыз, қажеттілігін сезінеміз. Функционалдық сауатсыздық кәсіби қызмет түрін өзгерткенде де айқын көрінеді. Адамның жаңа технологиялармен жұмыс жасау жағдайымен де анықталады. Қазіргі кезде біздің елімізде оқушылардың функционалдық сауаттылығының жеткіліксіз қалыптасуымен байланысты білім беруді дамытуды тежейтін бірқатар мәселелерді бөліп көрсетуге болады. Мәселен:

- дербес компьютердегі түрлі бағдарламалармен жұмыс жасай алмау;
- оқушылардың ұсынылған ақпаратпен өз бетімен жұмыс істей алмауы;
- әр түрлі фрагменттерді салыстыра алмау;

- жалпы мазмұннан нақты ақпаратты іріктеп ала алмау;
- қажетті ақпаратты мақсатты түрде іздей алмау;
- кітаптардан, анықтамалардан, энциклопедиялардан және басқа да баспа мәтіндерінен, сондай-ақ ғаламтор-ресурстардан қажетті ақпаратты таба алмау;
- БАҚ көздерін пайдалана алмау.

Мұның барлығы негізінен оқу сауаттылығының төмендігінің салдарынан болатыны дау туғызбайды. Кейде оқу сауаттылығын орфографиялық және орфоэпиялық сауаттылықтың аясында ғана қарастырып, ұғымды тым тарылтып жіберу орта мектептерде жиі байқалады. Жиі-жиі минутқа оқытып, оқушының жылдам оқуы ғана бағаланып, оның мәтінді түсінуін қадағаламау осындай қателіктің бір көрінісі. Сондықтан да оқу сауаттылығы терминіні дұрыс түсінудің мәні зор.

*Оқу сауаттылығы* термині 1991 жылы халықаралық тестілеу контексінде пайда болды. Оқу сауаттылығы – білім алушының жазбаша мәтіндерді түсіну, пайдалану, ойлану және өз мақсаттарына жету үшін олармен жұмыс істеу, өз білімін және әлеуетін дамыту, сонымен қатар қоғам өміріне қатысу қабілеті ретінде анықталады.

*Оқу ұғымының функционалдық оқу ұғымынан айырмашылығын* білуіміз керек. *Оқу* – бұл интеллектуалдық даму технологиясы, мәдениет алу тәсілі, қарым-қатынастағы делдал, өмірлік мәселелерді шешу құралы. Оқусыз өмір бойы жалғасып келе жатқан зияткерлік даму мен өздігінен білім алу мүмкін емес. Мәтіннің мазмұны әрқашан да еркіндік дәрежелеріне ие: әр түрлі адамдар өзінің жеке ерекшеліктері мен өмірлік тәжірибесіне қарай мәтінді әр түрлі түсінеді [6].

*Ал функционалдық оқу* – нақты тапсырманы шешу немесе белгілі бір тапсырманы орындау үшін ақпаратты іздеу мақсатында оқу. Функционалдық оқу кезінде шолып оқу (сканерлеу) және аналитикалық оқу (негізгі сөздерді бөлу, дәйексөздерді таңдау, схемалар, кестелер құру) тәсілдері қолданылады.

PISA зерттеуіндегі елдердің нәтижелері бойынша (Австралия, Финляндия, Жапония, Жаңа Зеландия, Италия, Оңтүстік Корея және т.б.) оқушылардың оқу сауаттылығын дамытуға келесі факторлар әсер етеді деп есептейді:

- 1) білім мазмұны (ұлттық стандарттар, оқу бағдарламалары);
- 2) оқытудың нысандары мен әдістері;
- 3) оқушылардың оқу жетістіктерін диагностикалау және бағалау жүйесі;
- 4) мектептен тыс және қосымша білім беру бағдарламалары;
- 5) мектепті басқару үлгісі (мемлекеттік-мемлекеттік нысаны, оқу жоспарларын реттеудегі мектеп автономиясының жоғары деңгейі);

6) барлық мүдделі тараптармен әріптестік қағидаттарына негізделген достық білім беру ортасының болуы;

7) балаларды тәрбиелеу процесінде ата-аналардың белсенді рөлі

Жоғарыда аталған PISA және PIRLS зерттеулерінде оқу сауаттылығы деп оқушының жазбаша мәтіндерді және олардың рефлексиясын ұғынуға, олардың мазмұнын өз мақсаттарына қол жеткізу, білім мен мүмкіндіктерді дамыту, қоғам өміріне белсенді қатысу үшін пайдалану қабілетін түсіну ұсынылады. *Сауаттылық* сөзі оқушылардың оқуды одан әрі жүзеге асыру құралы ретінде менгеруінің табыстылығын білдіреді: білім алуды жалғастыру, еңбек қызметіне дайындық, еңбекке және қоғам өміріне қатысу.

PISA зерттеуіндегі оқу сауаттылығын бірнеше деңгейге бөлуге болады:

- қарапайым критерий бойынша қажетті ақпаратты мәтінде іздеу (ең төмен деңгейі);
- мәтінде көптеген өлшемдер бойынша қажетті ақпаратты іздеу;
- терең жасырын ақпаратты қамтитын үзінділердің бірізділігін немесе комбинациясын іздеу және орнату;
- тапсырманы орындау үшін мәтіндегі қандай ақпарат қажет екендігі туралы қорытынды жасай білу;
- күрделі мәтіндерді түсіну және оларды түсіндіру, тұжырымдау;
- мәтін мазмұнына қатысты тұжырымдар мен гипотезалар.

Функционалдық оқу дағдылары қалыптасқан оқушы мәтіннен ақпарат алу үшін – оны түсіну, қысқарту, түрлендіру және т.б. үшін оқу және жазу дағдыларын еркін қолдана алады [8].

Функционалдық сауаттылық дағдылары қалыптасқан оқушы оқудың әр түрлі түрлерін қолдана алады (оқып үйренуші, көру, таныстыру). Ол мәтінді оқу мен түсіну тәсілдерінің бір жүйесінен екінші жүйеге көшуге қабілетті.

Оқушының оқу кезінде функционалдық сауаттылығын қалыптастыру жұмыстары білім мекемелерінде мемлекеттік тілді оқытудың түпкі нәтижесі ретінде түрлі құзіреттіліктердің (қатысымдық ақпараттық және проблемалардың шешімін табу) басты мәселесі. Оқу сауаттылығын қалыптастыру үшін қажет құзіреттіліктерді төмендегі схемадан көруге болады:



Байқағанымыздай, функционалды сауаттылық оқушының белгілі бір ортада өмір сүруі үшін қажетті деп саналатын және оның әлеуметтік қарым-қатынас жасауына пайдалы білім, білік, дағдылардың бірлігінен құралады. Оқушылардың функционалды сауаттылығын дамытуда оқу бағдарламасындағы кез келген пәннің алатын орны ерекше. Соның ішінде қазақ тілі мен әдебиетін алдыңғы қатарға қоюға болады. Әдебиет арқылы оқушыға халықтың қоғамдық өмірін, арман-мүддесін танытуда, оларға рухани-адамгершілік, этикалық-эстетикалық т.б. тәрбие беруде дұрыс бағыт-бағдар беруге болады. Ұрпақ бойында ұлттық ұғымдарды сіңіру үшін, біз оқушыға өткен тарихымызды танытуымыз керек. Ал қазақ тілінің басты мақсат-міндеті – тіліміздің өзіндік қалыптасқан нормаларын, жалпы айтқанда грамматикасын үйрету, ұлттық тіліміздің мәртебесін асқақтату.

Мектеп қабырғасында білім алып отырған әрбір оқушы өз ұлтының асыл мұрасымен сусындау арқылы туған халқының тарихымен, мәдениетімен жете танысып, білімін кеңейтеді. Қазақ тілінің функционалды грамматикасын терең меңгерген және тіл табиғатын сезінген оқушы, қоғамның кез келген саласында қиналмай жұмыс істеп, өзінің функционалды сауаттылығын көрсете алады.

Қазақ тілі мен әдебиетін оқыту барысында мұғалім оқушының пәнге деген қызығушылығын артыру үшін түрлі әдіс-тәсілдер (сұрақ, жауап, жинақтау, талдау, ойларын мысалдармен дәлелдеу, түрлі проблемалық мәселелерге жауап табу, сол мәселелердің шешімін табу, оны дәлелдеу), көрнекілік құралдарын қолдану, өзіндік пікір білдіруі, баяндама жасауы, ғылыми зерттеу жазып қорғауы т.б. алуан түрлі әдіс-тәсілдерді қолдануы керек. Сонда ғана оқушылар өз бетімен жұмыс істеуді тез үйренеді.

Қазақстан үшін қазақ тілін оқыту мәселесі қашан да өзекті болады. Қоғам ілгері дамыған сайын оқыту мазмұны да күнделікті жаңарып, жетіліп отырады. Оның жетіліп отыруына ат салысатын озық тәжірибелі мұғалімдер қажет. Қазіргі таңда жеке тұлғаны қалыптастыруды дамыту мен оған жан-жақты терең білім беру мақсатында көптеген технологиялар ұсынылуда. Жаңа технологияның басты мақсаты – баланы оқыта отырып

оның еркіндігін, белсенділігін қалыптастыру, өз бетінше шешім қабылдауға дағдыландыру.

Жалпы қазақ тілі мен әдебиеті пәні бойынша оқушының функционалдық сауаттылығын дамыту мәселесіне төмендегідей тұжырымдамаларды ұсынуға болады:

1. Оқушылардың алған білімдері мен сөйлесім әрекетінің түрлерін әлеуметтік ортада қолдана алуы;
2. Мемлекеттік тілде ауызша, жазбаша қарым-қатынас жасай алуы;
3. Әлеуметтік талаптарға сай келу үшін оқушының ақпараттық технологияларды қолдану және проблемалардың шешімін таба алуға үйрету;
4. Оқушыларды өмірге жылдам бейімделуге үйрету;
5. Оқушылардың ерекше қабілеттерінің дамуына мүмкіндік жасау;
6. Оқушылардың әлеуметтік-мәдени дағдыларын дамыту;
7. Қазақ халқының салт-дәстүрі, мәдениеті, тарихын түсініп, құрметтеуге баулу.

Мектептегі басты тұлға ретінде мұғалім балаға қатты әсер етеді. Оқушылардың өз қоғамына пайдалы азамат болып жетілуі тәлім мен тәрбие беретін мұғалімге тікелей байланысты. Егер оқушы мұғалімнің кәсіби сапасын жоғары бағалса, онда оның оқуға деген құлшынысы артып, оқуды да, мектепті де жақсы көреді. Мұғалім кез-келген жағдайда өз оқушыларымен адал, шынайы қарым-қатынас жасап, олармен ортақ тіл табысуы керек. Оқушылардың түрлі мәселелерін түсініп, дұрыс жол сілтей алуы да маңызды. Мұғалімнің өз пәнін жетік меңгеруі оның беделіне тікелей әсер ететінін жадымыздан шығармағанымыз жөн. Ақпараттар легі толассыз қазіргі уақыт ұстаздан тек терең білім ғана емес, әр сабақты қызықты, нәтижелі, ең бастысы есте қалатындай етіп өткізе білуді талап етіп отыр. Қазақстанда білім бағдарламалары да соңғы уақытта жаңартылып, оқулықтар қайта жаңа мазмұнмен дайындалды. Өзгертілген бағдарламалардың басты мақсаты – оқушыны жан-жақты дамыған, күзиретті тұлға етіп тәрбиелеу. Бұл мақсатқа жетудің бір жолы – функционалдық сауаттылықты дамыту екенін баса айтқымыз келеді. Оқушы алған білімін күнделікті өмірде өз қажетіне жаратып, сол білімін кез-келген жағдайда тиімді пайдалана білуі керек. Бұл күрделі үдерістің жүзеге асуы мұғалімнің біліктілігі мен ізденімпаздығына тікелей байланысты.

### **Пайдаланылған әдебиеттер:**

- 1 Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012 - 2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары. URL: <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1200000832>.

- 2 PISA-2018: казахстанские школьники впервые за 10 лет показали снижение уровня грамотности. URL: <https://informburo.kz/stati/pisa-2018-kazahstanskije-shkolniki-vpervye-za-10-let-pokazali-snizhenie-urovnya-gramotnosti.html>.
- 3 Ковалева Г.С., Красновский Э.А., Краснокутская Л.П., Краснянская К.А. Международная программа PISA. Примеры заданий по чтению, математике, естествознанию. – М: ЦОКО ИОСО РАО, 2003. – 99 с.
- 4 Крупник С.А. Функциональная грамотность в системе образования Беларуси. – Минск: Акад. последипл. образования, 2003. – 125 с.
- 5 Национальная социологическая энциклопедия. URL: <http://voluntary.ru>
- 6 Выготский Л.С. Сбор. Соч.: В 6 т. М., 1982 – 1984. – 504 с.
- 7 Қазақстанның ғылымы мен өмірі. URL: [https://sirius.zkgmu.kz/sirius/src/PpsModuleFiles/publication/344940/138\\_815\\_773\\_3-59k-1.pdf#page=223](https://sirius.zkgmu.kz/sirius/src/PpsModuleFiles/publication/344940/138_815_773_3-59k-1.pdf#page=223).
- 8 Образовательная система «Школа 2100». Педагогика здравого смысла: Сборник материалов / под ред. А.А. Леонтьева. – М.: Баллас, 2003. – 368 с.